

INVENTOINTIRAPORTTI

Iisalmi-Kiuruvesi

110 kV voimajohtolinjan arkeologinen inventointi 9.-13.11.2015

MUSEOVIRASTO

ARKISTO- JA TIETOPALVELUT | ARKEOLOGISET KENTTÄPALVELUT

Esa Mikkola

Tiivistelmä

Museoviraston Arkeologiset kenttäpalvelut inventoi marraskuussa 2015 yhden viikon ajan Iisalmen ja Kiuruveden välistä 110 kV voimajohtolinjaa. Savon Voima Verkko Oy suunnittelee 33 km pituisen linjan uusimista teräsputkipylväillä. Voimajohdon linjalta ei tunneta kiinteitä muinaisjäännöksiä, mutta linja kulkee paikoin Saimaan muinaisten rantaterassien yli erityisesti nykyisellä 100-120 m mpy korkeusvälillä. Kuopion kulttuurihistoriallinen museo oli edellyttänyt linjan inventointia, sillä linjalla ei aiemmin ole tehty systemaattista inventointia. Kiinteitä muinaisjäännöksiä tai muita kulttuuriperintökohteita ei kuitenkaan löydetty inventoinnissa.

Sisällysluettelo

Tiivistelmä

Arkistotiedot	3
1. Johdanto	4
2. Inventointialue	4
3. Inventoinnin kulku ja tulokset	7
4. Lähteitä	10
5. Inventointialueen kartat	11

Kannen kuva: Näkymä ensilumen peittämältä linjalta. Kuva Esa Mikkola, Arkeologiset kenttäpalvelut

Arkistotiedot

Tutkimus: Iisalmi-Kiuruvesi 110 kV voimajohtolinjan arkeologinen inventointi

Toteutus: inventoija Esa Mikkola, Arkeologiset kenttäpalvelut
inventointiapulainen Petri Suomala

Tutkimuksen tilaaja: Savon Voima Verkko Oy
PL 1024
70901 Toivala

Inventoitavan linjan pituus:
33 km

Kenttätöaika: 9.-13.11.2015

Löydöt: -

Valokuvat: tutkimusten aikana otettua kuva-aineistoa ei liitetty Museoviraston ylläpitämään museotietojärjestelmään WebMuskettiin kuvien matalan resoluution vuoksi. Kuvat on otettu Microsoft Lumia 640 LTE matkapuhelimella digitaalikameran mentyä epäkuntoon.

Ikuperäinen tutkimusraportti on Museoviraston arkistossa, Sturenkatu 2a, 00100 Helsinki. Kopio on toimitettu työn tilaajalle ja Kuopion kulttuurihistorialliseen museoon.

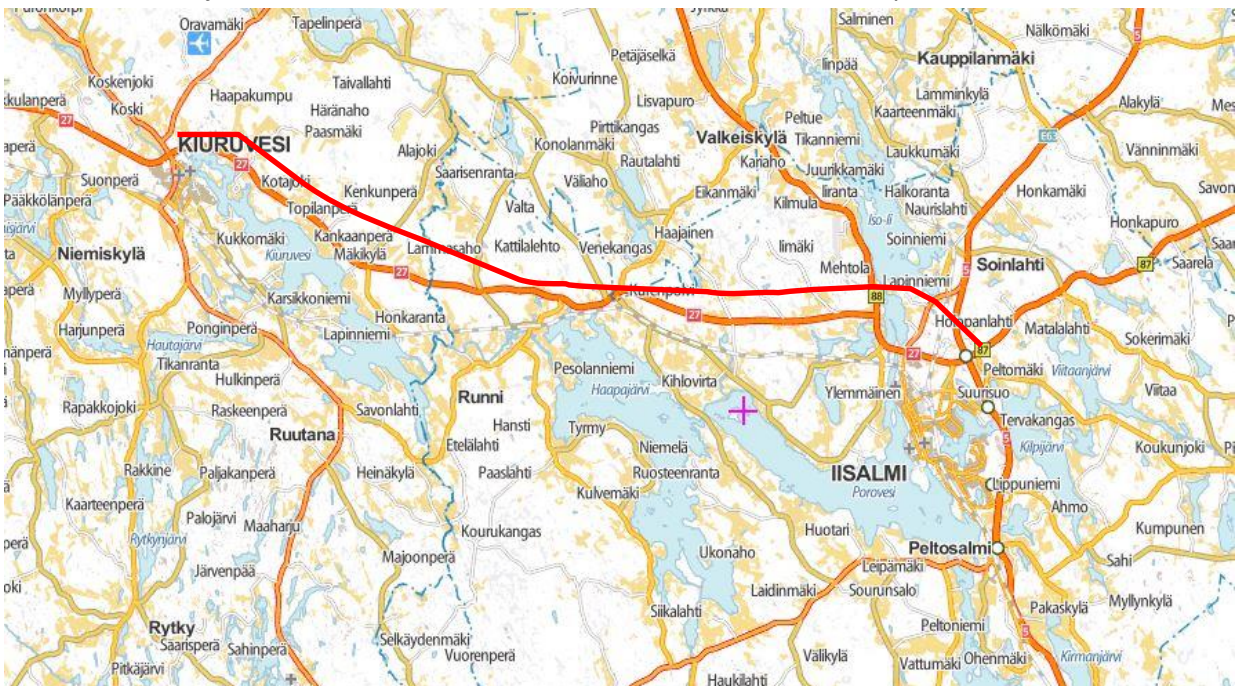
1. Johdanto

Savon Voima Verkko Oy suunnittelee Iisalmen Peltomäen ja Kiuruveden muuntoaseman välisen 110 kV:n voimajohdon uusimista. Uusi voimajohto rakennetaan pääsääntöisesti nykyisen paikalle teräsputkipylväillä. Kuopion kulttuurihistoriallinen museo on 26.5.2014 antamassaan lausunnossa edellyttänyt hankealueen arkeologista inventointia, sillä linjaa ei ole aiemmin systemaattisesti inventoitu. Nykyiseltä voimalinjalta tai sen välittömästä läheisyydestä ei tunneta kiinteitä muinaisjäännöksiä. Lähin tunnettu muinaisjäänöskohde on Kiuruveden Korkeakankaan kivikautinen asuinpaikka (mj.rek.nro 263010016), joka sijaitsee 300 metrin päässä voimajohtolinjalta. Linja kulkee paikoin Saimaan muinaisten rantojen yli. Kivikautinen asutus on sijainnut pääsääntöisesti näillä muinaisilla rannoilla. Lisäksi linjalla oletettiin mahdollisesti olevan historiallisen ajan toiminnan jättämiä jälkiä kuten tervahautoja tai hiilimiiluja.

Tarjouspyynnön inventoinnin tekemisestä esitti Antti Pitkänen puhelimitse 19.10.2015 (Konsultointi Antti Pitkänen Ky, Saarvontie 163, 73410 Pieksänkoski, puh. 044 2928716). Työ tilattiin Arkeologisilta kenttäpalveluilta perjantaina 6.11.2015 ja maastotyöt aloitettiin maanantaina 9.11.2015 ja saatiin päätökseen 13.11.2015. Inventoinnista vastasi tutkija Esa Mikkola. Inventoinnissa tarkastettiin koko linja ja se tehtiin noudattaen Suomen arkeologisten kenttätöiden laatuohjeita. Inventointiajankohdan myöhäisyydestä johtuen havainnointiolosuhteet olivat paikoin haasteelliset, sillä keskiviikkona 11.11.2015 Iisalmen ja Kiuruveden alueelle satoi ensilumi. Maa ei kuitenkaan ollut vielä roudassa, joten maaperää voitiin tarkastella koekuopin.

2. Inventointialueen yleisesittely

Inventoitu voimajohtolinja lähtee Peltomäen sähköasemalla, joka sijaitsee 3,4 km itäkoilliseen Iisalmen Vanhaltakirkolta ja noin 4 km Iisalmen keskustasta koilliseen valtatie 5 itäpuolella.

Kuva 1. Inventoidun linjan sijainti on merkitty punaisella viivalla. Pohjakartta www.retikartta.fi

Linja päättyy lännessä Kiuruveden muuntoasemalle, joka sijaitsee Salahmintien ja Pyhännäntien risteyksessä Kiuruveden pääkirkosta noin 1,7 km pohjoisluoteeseen. Linjan kulkua kuvaavat tarkemmat kartat löytyvät tutkimuskertomuksen lopusta (luku 5).

Kuva 2. Voimajohtolinjaa Jysinahontien länsipuolella Kiuruvedellä. Kuvattu lännessä. Voimajohtolinja kulkee pääosin soistuneessa maastossa. Etualan pylvään ympäristö oli voimakkaasti muokattua savimaata. Kivikautinen asuinpaikka Kiuruvesi Korkeakangas sijaitsee tästä noin 300 metriä pohjoiseen. Kuva Esa Mikkola, Arkeologiset kenttäpalvelut.

lialmen Peltomäen sähköasemalta linja lähtee kulkemaan kohti luodetta. Linja ylittää valtatie 5 sekä rautatie. Lapinniemessä linja kääntyy kohti länttä. Linja ylittää Ison-lin Käärmesalmessa. Käärmesalmen länsirannalla linja ylittää Kattaalan omakotitaloalueen ja jatkaa siitä yli Tirisenkallion. Tästä linja jatkuu Mustapuron, Ampumaradan ja Hanhipuron vieritse Kolmisoppiin ja Sopenjärven etelärannalle. Linja jatkuu kohti länttä Kirnunmäen ja Myllymäen yli sekä Juntulan tilan peltojen kautta Keuvon tilan laajalle peltoalueelle, mistä linja kääntyy kohti luodetta. Linja ylittää mäkialueen ja isohkon Muurainsuon ennen Lammasahon tilan peltoaukeaa. Lammasahon jälkeen linja kulkee Nylynsuon ja Pönkäsuon kautta Luupujoelle, joka pitkin kulkee lialmen ja Kiuruveden raja. Luupunjoen länsipuolella linja kulkee Pyöreäsuon ja Salakka-ahon soisessa maastossa aina Kankaanperälle asti, jossa linja ylittää Teeriperäntien. Teeriperäntien länsipuolella linja kulkee mäkialueelle, jonka länsipuolella Topilanperässä avautuu laaja yhtenäinen peltoalue. Ylitettyään puolitoistakilometrisen peltoaukean linja jatkaa soistuneessa metsämaastossa Kotajoen kylälle, jossa ylitettävänä on noin kilometrin mittainen peltoalue. Kotajoen peltoaukean länsireunassa linja kääntyy uudelleen kohti länttä Rantakylän pohjoispuolella. Jysinahontien itäpuolella sijaitseva voimajohtopylväs sekä pylväät siitä länteen näyttivät hiljattain uusituilta. Jysinahontieltä on inventointialueen länsipäähän noin 800 metriä.

Kuva 3. Voimajohtolinjaa Luupujoen kohdalla. Alueen maaperä oli tässä kohdassa savea. Kuvattu lännestä itään. Kuva Esa Mikkola, Arkeologiset kenttäpalvelut.

Linjalla on pituutta noin 33 km. Pääosa linjasta kulkee Iisalimesta Kiuruvedelle vievän valtatie nro 27 pohjoispuolella. Linja kulkee pääosin Iisalmen kaupungin ja Kiuruveden kunnan alueella, mutta noin 1,1 km matkalta linja kulkee Vieremän kunnan alueella. Voimajohdon linjan etäisyys valtatiestä 27 vaihtelee 60 metrin ja 2 kilometrin välillä. Pienimmillään etäisyys on Vieremän Kirnunmäen kohdalla ja suurimmillaan Kiuruveden Mäkikylän kohdalla. Voimajohtolinja näkyy valtatielle vain muutamalla peltoaukealla. Vallitseva metsätyppi alueella oli kuusivoittainen sekametsä. Kuivia kankaita ei linjalla ollut. Korkokovaltaan inventointialue on hyvin vaihtelevaa, sillä mäkiä on runsaasti. Peltoalueilla maaperä oli muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta savea. Avokalliota esiintyi vain aivan linjan itäpäässä Iisalmen Tirisenkalliolla. Avohakatut alueet olivat pääosin soita ja kosteikkoja. Paikoin metsäkoneiden jättämässä urissa oli yli metrin syvyydeltä vettä. Metsäalueilla kulkeva oli vesakkoista ja vaikeakulkuista. Linjan itäpäässä vesakko oli raivattu koko linjan leveydeltä. Raivausjäte oli jätetty paikalleen, mikä hankaloitti havainnointia.

Kuva 4. Ensilumi ja raivausjätteet tielinjalla tekivät havainnointiolosuhteet paikoin haasteellisiksi. Kuvattu Hanhilammentieltä itään. Kuva Esa Mikkola, Arkeologiset kenttäpalvelut.

3. Inventoinnin kulku ja tulokset

Inventoinnin esivalmisteluissa käytiin läpi aiemmat Iisalmen alueella tehtyjen tämän inventoinnin kannalta relevanttien tutkimusten tutkimusraportit, 1840-luvun pitäjänkartat sekä muinaisjäännösrekisterin tiedot. Esihistorian osalta tärkein lähdeaineisto on Museoviraston muinaisjäännösrekisteri. Alueiden potentiaalia esihistorian kannalta selvitettiin lisäksi Saimaan rantavaiheita rekonstruoimalla. Maanmittauslaitokselta saatavissa oleva ilmalaserkeilausaineisto (LiDAR) oli myös käytössä inventointia suunniteltaessa. Ilmalaserkeilausaineistosta on hyötyä muinaisjäännösten kaukokartoituksessa ja myös myöhemmän maankäytön aiheuttamien häiriöiden (esim. sorakuopat, pengerrykset) hahmottamisessa. Laserkeilausaineisto ei kuitenkaan tuonut esiin uusia kohteita voimajohtolinjalta.

Linja käytiin inventoinnissa kattavasti jalkaisin läpi. Inventointihavainnot perustuvat ensi sijaisesti maastossa tapahtuvaan silmämääräiseen tarkasteluun. Erityisesti tarkastettiin alueita, missä maanpinta oli rikkoontunut. Tällaiset paikat ovat yleensä parhaita kivikautisten asuinpaikkojen löytämisen kannalta. Linjalla maanpinta oli kuitenkin lähes poikkeuksetta ehjää, joten kivikautisen asutuksen kannalta suotuisimmille paikoille tehtiin lapiopistoja eli noin 20 x 20 cm kooltaan olevia tarkastuskuoppia. Lähes kaikki pellot kasvoivat heinää, joten peltopoimintaa ei voitu toteuttaa. Kaiken kaikkiaan linjan arkeologinen potentiaali havaittiin pieneksi.

Iisalmen Mustapuro alue oli topografian ja maaperän perusteella otollisinta kivikautisen asutuksen sijoittamisen kannalta, mutta alueelta ei löydetty todisteita kivikautisesta ihmistoiminnasta. Yleisimpinä merkkejä kivikautisista asuinpaikoista ovat erilaisten terien valmistuksessa syntyneet kvartsi-iskokset, palanut luu ja saviastioiden kappaleet. Voimajohtolinjan pohjoispuolella Mustapuron alueella kulkevalta moottorikelkka-reitiltä löytyi useita kvartsin paloja laakean telaketjujen uurtaman kvartsijuonisen maakiven vierestä. Kvartsin

kappaleet olivat kuitenkin ilmeisesti koneiden kivistä irrottamia. Kappaleet otettiin talteen, mutta poistettiin jälkityövaiheessa tarpeettomina.

Kuva 5. Mustapuron alueella sijaitseva vanha Muinais-Saimaan lahden itäinen rantavyöhyke lännestä kuvattuna. Voimajohtolinja kulkee pienen hiekkakuopan eteläpuolella kuvan oikeassa reunassa. Kuvassa Petri Suomala. Kuva Esa Mikkola, Arkeologiset kenttäpalvelut.

Kuva 6.. Mustapuron alueella sijaitseva vanha Muinais-Saimaan lahden läntinen rantaterassi, joka on nykyisin noin 105 m mpy korkeudella (lakialue). Kuvattu idästä. Kuva Esa Mikkola, Arkeologiset kenttäpalvelut.

Suurin osa linjan länsipäästä sijaitsee lisäksi yli 120 m mpy korkeustasolla ja oli maastollisesti esihistoriallisen asutuksen sijoittumisen kannalta kaikin puolin epäsuotuisaa. Tervanvalmistukseen liittyviä rakenteita kuten tervahautoja tai hiilimiiluja tai historiallisen ajan asutukseen liittyviä kiinteitä muinaisjäännöksiä ei myöskään löydetty voimajohtolinjalta. Tämän inventoinnin perusteella voimajohtolinjan uudistamisella ei näyttäisi olevan vaikutusta Iisalmen ja Kiuruveden alueiden kiinteisiin muinaisjäännöksiin ja muihin kulttuuriperintökohteisiin.

Helsingissä 12.1.2016

Esa Mikkola

4. Lähteitä

Internet-lähteet:

Heikki Rantatupa historialliset kartat <http://www.vanhakartta.fi>

Arkistolaitoksen digitaaliarkisto <http://digi.narc.fi>

Paikkatietoikkuna, <http://www.paikkatietoikkuna.fi>

Museoviraston rekisteriportaali <http://kulttuuriymparisto.nba.fi>

Tutkimusraportteja:

Jussila, Timo: Iisalmi Runni Osainventointi 2006

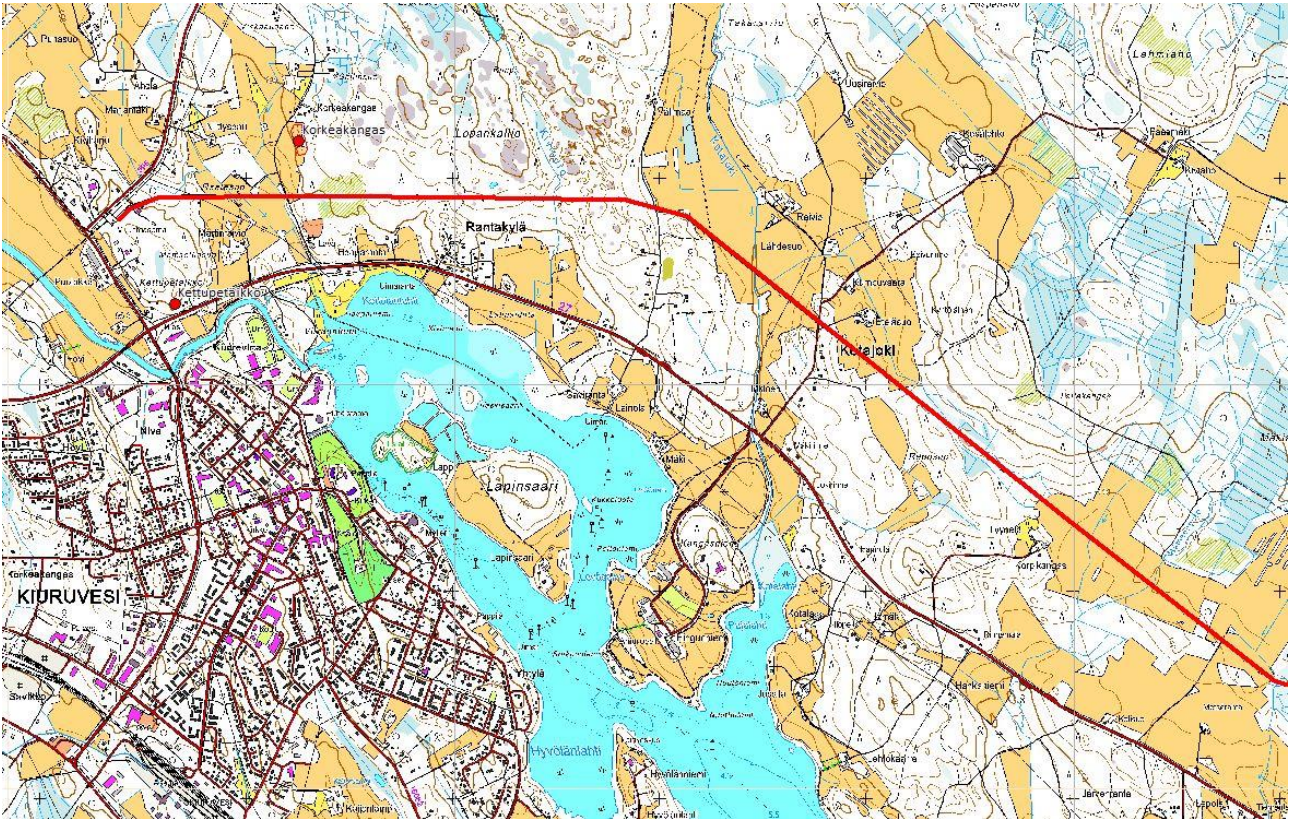
Jussila, Timo: Iisalmi Pihlajaharjun alueen muinaisjäännösinventointi 2009

Jussila, Timo: Kiuruvesi Rantakylän osayleiskaava-alueen muinaisjäännösinventointi 2008

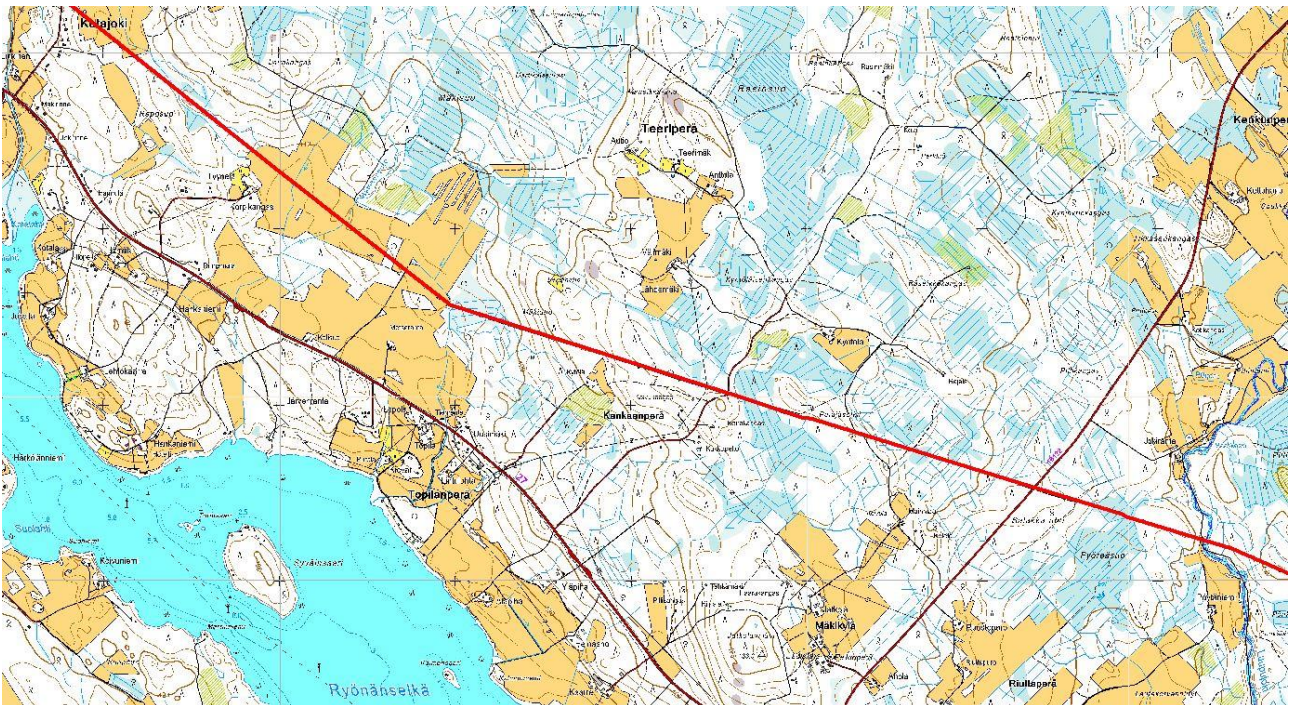
Matiskainen, Heikki: Kiuruveden kunnan esihistoriallisten kohteiden inventointi 1977

Pohjankallio, Lauri: Iisalmen esihistoriallisten muinaisjäännösten inventointi 1978

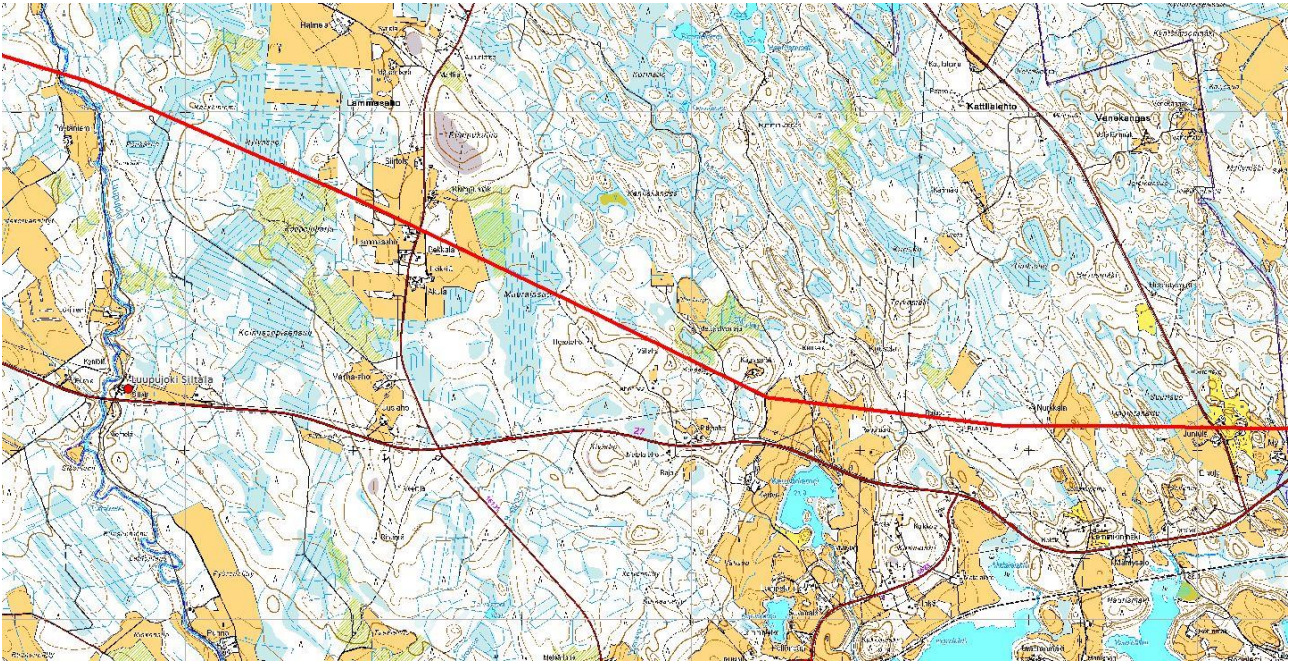
5. Inventointialueen kartat

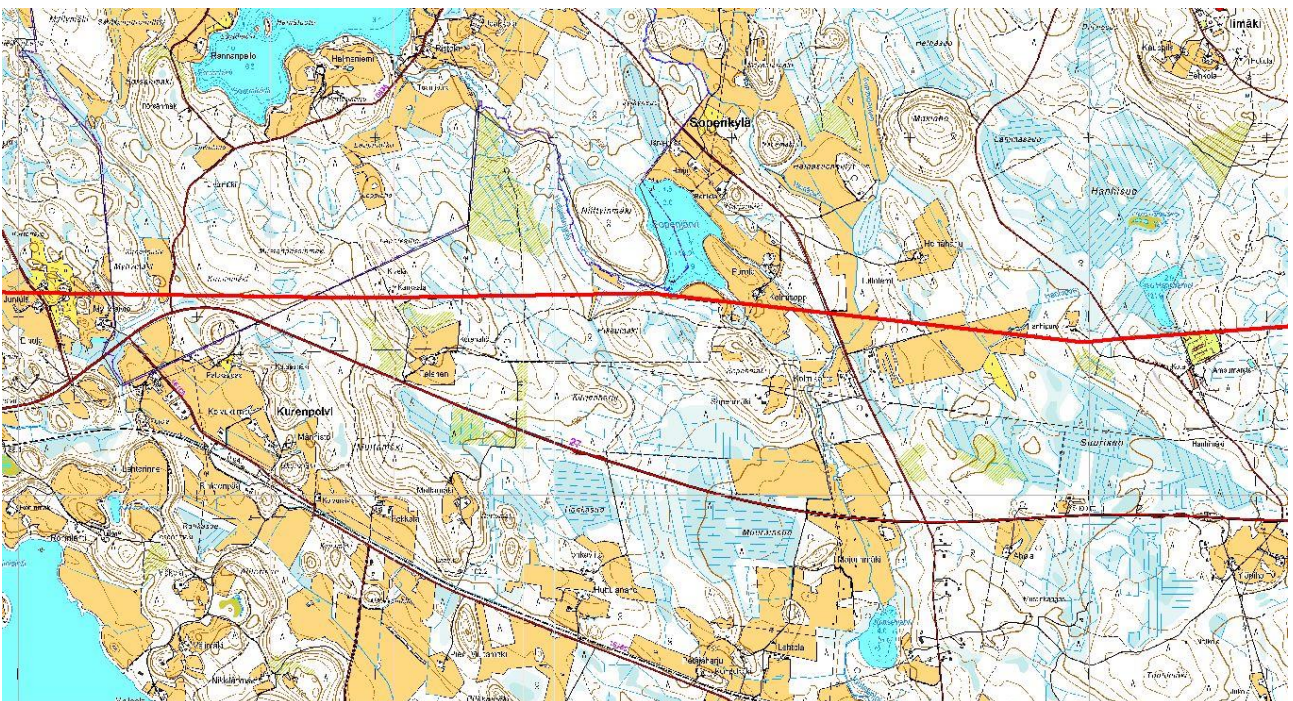
Kartta 1. Voimajohtolinja Kiuruvedeltä Kotajoelle. Inventointialue on merkitty punaisella. Kivikautiset asuinpaikat Kiuruvesi Korkeakangas ja Kiuruvesi Ketunpesäikkö on merkitty punaisella ympyrällä. Ei mittakaavassa.

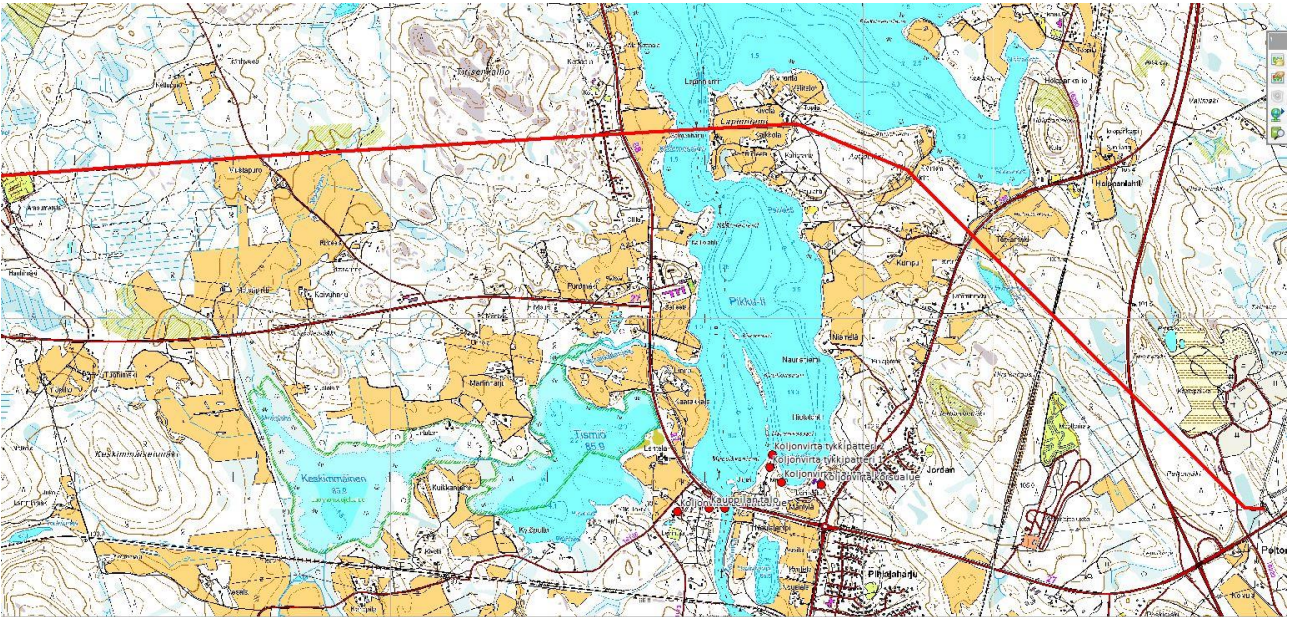
Kartta 2. Voimajohtolinja Kotajoelta Luupujoelle (Kiuruveden ja Iisalmen raja). Inventointialue merkitty punaisella. Ei mittakaavassa.

Kartta 3. Voimajohtolinja Luupujoelta Vieremän kunnan rajalle. Inventointialue merkitty punaisella. Ei mittakaavassa.

Kartta 4. Voimajohtolinja Vieremän rajalta ampumaradalle. Inventointialue merkitty punaisella. Ei mittakaavassa.

Kartta 5. Voimajohtolinja ampumaradalta Mustapuron ja Käärmesalmen kautta Peltomäen sähköasemalle. Inventointialue merkitty punaisella. Koljonvirran alueen historiallisen ajan muinaisjännökset merkitty punaisilla ympyröillä. Ei mittakaavassa.